

De Landstorm,

Zijne organisatie en zijn gebruik.

DOOR

M. A. E. J. MEIJBOOM.

Bij de navolgende beschouwingen over de organisatie en het gebruik van onzen toekomstigen Landstorm zij allereerst in herinnering gebracht, dat dit onderdeel onzer levende strijdkrachten, zooals de Minister ELAND het in zijne Memorie van Antwoord op het wetsontwerp tot regeling van de samenstelling der landmacht noemde, de *sluitsteen* zal moeten vormen der geheele organisatie van ons militair weervermogen.

Dit beduidt, dat we ons niet eene organisatie van den Landstorm op zich zelf kunnen denken, maar dat we te rade moeten gaan met de organisatie, die men reeds aan de beide andere hoofdbestanddeelen van ons krijgswezen, het Leger en de Landweer, heeft gegeven, en met het gebruik dat men zich voorstelt van die deelen onzer krijgsmacht te maken, om in verband daarmede den Landstorm dan als *sluitsteen* te kunnen leggen, en zoo het gebouw van ons krijgswezen te voltooiën.

We zullen dus moeten laten voorafgaan een schema van de organisatie en het gebruik van Leger en Landweer. Een schema, omdat ten opzichte van het Leger daaromtrent nog slechts aanwijzingen voorhanden zijn, en ten opzichte van de

Landweer op dit oogenblik in 't geheel nog niets geregeld is, de desbetreffende Wet van 24 Juni 1901 uitgezonderd.

In dezen gedachtengang was het mij uitermate welkom, de IIe aflevering van ons Orgaan te ontvangen, waarin door den Kapitein van den Generalen Staf M. C. VAN DER HOOG een opstel was geschreven over »De Landweer. Hare bestemming, organisatie, oefening, kleeding en wapening», een opstel waar ik met bijzondere ingenomenheid kennis van nam, en dat ik, behoudens enkele opmerkingen, voor wat mijn doel — het schema — betreft, met volkomen instemming kan onderschrijven.

De aanwijzingen in verschillende officieele bescheiden omtrent de organisatie en het gebruik van ons nieuwe *Leger*, en het zoo even aangehaalde opstel van den Kapitein VAN DER HOOG over de *Landweer* bijeenvoegende, en beide hier en daar een weinig amendeerende, kreeg ik het schema, waar de Landstorm, zooals ik mij dien voorstel, bij zal kunnen aansluiten, zonder dat dit schema geheel en al afwijkt van wat anderen te dien opzichte reeds hebben uitgewerkt.

Ik ben het ook volkomen met den heer VAN DER HOOG eens, dat het niet goed is te spreken van het *Leger en de Landweer*, (waarbij dan met het *Leger* bedoeld wordt de troepen, die uit militie en vrijwilligers bestaan) en dat de *Landweer* als *een onderdeel* van »het» *Leger* moet worden beschouwd. Den door hem gekozen term »Militieleger en *Landweer*», samen »het *Leger*» vormende, neem ik dus in mijne verdere beschouwingen over.

Voorts is rekening gehouden met de omstandigheid, dat volgens de verklaring van den tegenwoordigen Minister, in de avondvergadering der Tweede Kamer van 16 December 1901, de regeling van den Landstorm eerst zal kunnen geschieden, als aan de Landweernet een begin van uitvoering is gegeven. De indiening van een ontwerp-Landstormwet zal dus zeer wel gepaard kunnen gaan met eene partieele herziening van de Landweernet, waarbij o. a. de bepaling wordt ingetrokken, dat er afzonderlijke *Landweerdepôts* moeten zijn. Bij het schema bovenbedoeld, wordt in dit opstel dan ook

aangenomen, dat *die* wijziging in de Landweewet inderdaad heeft plaats gevonden.

Bij de te ontwikkelen denkbeelden over de organisatie van den Landstorm zal derhalve als grondslag worden aangenomen, dat niet alleen het Militieleger 8 lichtingen van 17,500 man heeft en uit 6 divisïën met eenige „troepen buiten divisieverband” bestaat, doch dat de Landweer ook de zgn. viermaanders als volwaardigen in hare gelederen heeft opgenomen.

Aan het betoog, door den heer VAN DER HOOG hiervoor gehouden op blz. 89 en 90, behoef ik niets toe te voegen. Afzonderlijke landweerdepôts acht ook ik ten eenenmale overtollig. De depôts, zooals ik mij die voorstel, zullen personeel hebben, zoowel van den militieplichtigen als van den landweerplichtigen leeftijd, en het ligt natuurlijk wel eenigszins voor de hand, dat bij de aflevering van aanvullingspersoneel aan het Militieleger en aan de Landweer ook met de leeftijdsklasse rekening zal worden gehouden.

Al dadelijk rees nu echter de vraag, of bij het vervallen van afzonderlijke landweerdepôts de 11 regimentsdistricten, waarin de heer VAN DER HOOG het Rijk wenscht te verdeelen, en die ik tevens nog voor iets anders wensch te bestemmen, zooals later zal blijken, nog voor het beoogde doel bruikbaar zouden blijven. Immers, in plaats van \pm 56,000 man landweer-infanterie, komen door het meêtellen der gewezen viermaanders dan ongeveer 71,000 man landweer-infanterie beschikbaar.

In verband met de voorloopige organisatie der infanterie van het Militieleger in 12 regimenten (waarvan één regiment Grenadiers en Jagers, dat zich uit het geheele Rijk recruteert), acht ik de verdeeling in 11 militie- en landweerdistricten gelukkig gekozen, en zou ik die zoo eenigszins mogelijk ook voor mijne aanstonds te vermelden oogmerken behouden willen zien.

Dit *kan* nu, *ook* bij het opvoeren der sterkte van de landweer-infanterie tot 71,000 man terstond voor de oorlogvoering

beschikbare manschappen, als men die elf districten maar niet noemt: »regiments-districten". Elk district toch zal dan \pm 6400 man landweer-infanterie opleveren, wat voor één regiment te veel is.

Ook zullen er dan niet 44, maar 66 bataljons-districten moeten worden geformeerd, doch ook dit behoeft geen beletsel te zijn om de 11 militie- en landweer-districten, zooals zij door den heer VAN DER HOOG werden ontworpen, te behouden. In plaats van in 4, moet elk district dan echter in 6 bataljons-districten worden verdeeld, in verband waarmede ik landweer-regimenten elk van 3, in plaats van 4 bataljons zou wenschen te formeeren. Elk der normale *militie- en landweerdistricten*, zopals ik ze zou wenschen te noemen, zal dan 2 regimenten landweer-infanterie à 3 bataljons moeten leveren, terwijl voor de districten »Friesland" en »Utrecht en Noordholland", die volgens het — op de vigeerende landweernet berustende — ontwerp van den heer VAN DER HOOG respectievelijk 3 en 5 bataljons-districten tellen, dan natuurlijk eene andere indeeling zou moeten worden getroffen, waarbij die twee districten te zamen niet 8, maar 12 bataljons landweer-infanterie opleveren.

Dat is echter slechts eene quaestie van nadere detail-regeling.

Ook al wordt voorloopig, op grond van de vigeerende Landweernet, het Rijk verdeeld in bataljons-districten, zooals de heer VAN DER HOOG aangaf, dan kan, als daarna die wet zoodanig mocht worden gewijzigd, dat de landweer-depôts vervallen en de gewezen viermaanders tot volwaardige landweerinfanteristen worden gepromoveerd, in elk der elf groote militie- en landweer-districten de onderverdeeling in bataljons-districten nog wel worden herzien. Een ieder zal echter gereedelijk toegeven, dat, als reeds vóór het in werking treden der wet de noodzakelijkheid eener partieele herziening in den aangeduiden zin noodig blijkt, het wél zoo doeltreffend zou wezen, al den omvangrijken arbeid tot uitvoering daarvan niet dubbel te verrichten, doch door partieele herziening nog tijdig de bepalingen betreffende de landweerdepôts er uit te lichten, en het grond-

gebied van het Rijk niet eerst in 44, maar al dadelijk in 66 landweer-bataljons-districten te verdeelen.

Het bovenstaande aannemende als schema voor de *organisatie* van Militieleger en Landweer, dient, ten einde te kunnen bepalen, welke taak voor den Landstorm zal zijn weggelegd, nu ook nog met een enkel woord te worden aangegeven welk *gebruik* ik mij voorstel, dat van Militieleger en Landweer zal kunnen worden gemaakt.

Daarbij zal ik niet in beschouwingen treden over de vraag of er eene »Vesting Holland» moet blijven voortbestaan. Mijne denkbeelden daarover in het midden latende, wensch ik slechts te constateeren, dat de heer VAN DER HOOG, die bij zijne organisatie van de Landweer blijkbaar is uitgegaan van het denkbeeld, dat het tegenwoordige vestingstelsel niet wordt ingeperkt, toch voor de bezettings- en bewakingstroepen 24,000 man (24 bataljons) landweer-infanterie toereikend acht.

Reeds in zijne, op de ongewijzigde Landweerwet berustende, organisatie blijven er dan 20 landweer-bataljons voor het veldleger over, die bij mobilisatie onmiddellijk onder de wapens komen in Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Oostelijk Noord-Brabant en op het eiland Walcheren.

Ook als men het m. i. zeer hooge cijfer van 24 bataljons voor bezettings- en bewakingstroepen handhaaft, komen er dus bij mogelijke wijziging der Landweerwet in den boven aangeduiden zin, niet minder dan 42 bataljons landweer-infanterie voor den veldoorlog beschikbaar, waarvan ongeveer 27 in de Oostelijke, zgn. buitenprovinciën.

Dit geeft mij aanleiding om bij het schema van het *gebruik*, dat van het Militieleger en de Landweer zal worden gemaakt, aan te nemen dat niet langer, zooals thans het geval schijnt te zijn, die zgn. buitenprovinciën geheel zonder defensie zullen worden gelaten, maar dat — ook al mocht bij een krachtigen aanval uit het Oosten onze hoofdmacht snel op Holland teruggeworpen worden, zoowel het Noorden, als de provincie Noord-Brabant, zij het ook grootendeels en hoofdzakelijk slechts door

Landweer, nog zoolang mogelijk bezet gehouden en verdedigd zullen worden.

Dat men zoovele tientallen van jaren het zoo goed als onmiddellijk terugtrekken op Holland en het geheel onverdedigd laten van het grootste deel des lands aanbeval als voor ons het eenig mogelijke, was — daar kunnen we wel zeker van zijn — stellig niet, omdat een zoodanig systeem van defensie het allerbeste en meest begeerlijke werd geacht, maar grootendeels een gevolg van onze door velen veronderstelde onmacht om iets meer te doen. Hervorming van ons krijgswezen werd dan ook zeker niet voor het geringste deel zoo dringend noodig geacht, om aan dien desolaten toestand een einde te kunnen maken. 1)

Resumeerende neem ik dus aan, dat de organisatie en het

1) Hoewel het slechts zijdelings in verband staat met het onderwerp, dat we hier behandelen, moge hier, om eenigszins een denkbeeld te geven van de beteekenis der drie Noordelijke provinciën, worden herinnerd, dat de uitgestrektheid van *Groningen*, *Friesland* en *Drenthe* te zamen 8,281 vierkante kilometer bedraagt, dus nog 2,353 meer dan die van de *Beijersche Rijnpaltz* (een op de kaart van Europa gemakkelijk te vinden punt van vergelijking op het oog) en 599 meer dan die van het *Groot-Hertogdom Hessen*.

De bevolking onzer Noordelijke provinciën bedraagt te zamen 787,838 zielen en overtreft die van de *Paltz* met ongeveer 60,000, terwijl zij slechts eene groote 200,000 beneden die van het *Groot-Hertogdom Hessen* blijft.

Dit Groot-Hertogdom brengt op de been:

1e de 25e (Groot-Hertogelijk Hessische) divisie, deel uitmakende van het XIe Duitsche legerkorps, ter sterkte van 4 infanterie-, en 2 cavalerie-regimenten, 1 veld artillerie-regiment en 1 trein-bataljon; en

2e voor de 21e en 22e divisie nog 3 infanterie-, en 2 cavalerie-regimenten benevens 1 veld artillerie-regiment, en 1 trein-bataljon; en

3o. een pionier-bataljon voor het XIe legerkorps en een bataljon artillerie te voet voor *Straatsburg*.

Te zamen dus bijna 2 divisiën, ongerekend de Landweer en den Landstorm.

Onze Noordelijke provinciën kunnen dus zonder twijfel gemakkelijk een Nederlandsche divisie opleveren voor hare eigen verdediging, en dan nog een zeker aantal troepen aan Holland afstaan.

gebruik van het Militieleger en de Landweer voorloopig is als volgt:

a. Het *Militieleger* bestaat uit 6 normale divisieën en een aantal troepen buiten divisieverband.

b. Bij een aanval uit het Oosten blijft een dezer divisieën, gesteund door eenige positie-artillerie, en door de Landweer uit de districten *Friesland*, *Groningen* en *Drenthe*, en de Noordelijke bataljons-districten van het district *Overijssel*, ook als de hoofdmacht van ons Leger voorloopig in Westelijke richting terug mocht trekken, belast met de verdediging van de Noordelijke provinciën.

c. Bij een aanval uit het Oosten houdt de Landweer uit het grondgebied bezuiden Rijn en Lek, ook als de hoofdmacht van ons Leger zich reeds in de provincie Utrecht mocht bevinden, nog de landstreken, waaruit zij afkomstig is, bezet en verdedigt die zoo lang mogelijk tegen partieele ondernemingen des vijands.

d. De hulpbronnen in het Noorden, zoowel als in het Zuid-Westen des lands, blijven in de eerste plaats bestemd voor de legerafdeelingen, die de Noordelijke provinciën en het Zuid-Oosten des lands verdedigen. Pas in de tweede plaats zijn zij bestemd om Holland te helpen, iets waaraan bij de aanzienlijke hulpbronnen, die Holland zelf bezit, vermoedelijk wel geene behoefte zal bestaan.

e. De Landweer wordt, 1) ook bij neutraliteitshandhaving, onmiddellijk gemobiliseerd, doch blijft dan voorloopig in hare eigen districten.

De dienst achter het Leger.

Het Leger heeft voor de instandhouding van zijne slagvaardigheid, behoefte aan een gestadigen *toevoer* van manschappen, paarden, levensmiddelen en oorlogstuig van allerlei aard. Evenzoo

1) In dit opzicht verschil ik van gevoelen met den heer VAN DER HOOG, die in dat geval de Landweer wil thuis laten.

moet het zich door middel van *afvoer* ontdoen van alles wat niet meer voor den dienst geschikt of wat overigens overtollig is.

Voorts moet het, buiten den kring van zijn eigenlijk operatietooneel, ontheven zijn van de zorg voor de beveiliging der achterwaartsche verbindingen.

Hiervoor nu dienen te worden georganiseerd :

I. De territoriale dienst en

II. De transportdienst.

Die beide diensten te zamen kan men noemen den *dienst achter het Leger* en moeten, zooals van zelf spreekt, bij mobilisatie onmiddellijk in werking treden, kan het zijn reeds vóór de officieele afkondiging van het mobilisatie-besluit.

Het is hierbij, dat de *Landstorm* zijne voornaamste taak te vervullen zal krijgen, en dat voldaan zal kunnen worden aan het grondwettig voorschrift van algemeene medewerking bij de defensie. 1)

Waar derhalve in ons schema voor de *Landweeer* eene taak — zij het ook zoo mogelijk eene minder zware taak — is weggelegd *naast* het Militieleger, rust op den *Landstorm* voornamelijk de dienst *achter* het Leger, onder „het Leger” hier, conform den heer VAN DER HOOG, verstaande het Militieleger plus de Landweeer.

Voornamelijk. Niet alleen. Want in navolging van hetgeen te dien opzichte in het buitenland geschiedt, wensch ik den *Landstorm* ook te belasten, gedurende eene korte spanne tijds,

1) Art. 180. Alle Nederlanders daartoe in staat, zijn verplicht mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied.

Ook aan ingezetenen, die geene Nederlanders zijn, kan die plicht worden opgelegd.

Art. 181. Tot bescherming der belangen van den Staat is er eene zee- en eene landmacht, bestaande uit vrijwillig dienenden en uit dienstplichtigen.

De wet regelt den verplichten krijgsveld. Zij regelt ook de verplichtingen die aan hen, die niet tot de zee- of landmacht behooren, ten aanzien van 's Lands verdediging opgelegd kunnen worden.

met een uiterst belangrijken dienst voor het Leger, t. w. de dekking der mobilisatie.

Hierover aanstonds meer.

Hoe sterk zal de Landstorm worden?

De eerste vraag, die nu rijst is, *hoe sterk* we den Landstorm wenschen te maken. En daarbij kunnen we, zoolang we bij Militieleger en Landweer nog zeer beperkte contingenten hebben, *niet* zeggen: hoe sterker hoe beter, omdat, als we den Landstorm voor den eersten tijd niet in zijne sterkte beperkten, de misstand zou ontstaan, dat voor den dienst *achter* het Leger aanzienlijk meer (wel 3 à 4 maal zooveel) personeel aanwezig zou wezen dan voor dien in het Leger zelf.

Nemen we aan, dat ook hier te lande het „in staat zijn” om mede te werken tot de handhaving der onafhankelijkheid en tot verdediging van het grondgebied des Rijks, op den 17-jarigen leeftijd aanvangt, dan leeren de cijfers der volkstelling ons het volgende betreffende de mannelijke bevolking:

17 jaar.	49,591
18 »	47,661
19 »	45.927
te zamen	143.179 man.

Hiervan af:

beneden 1,55 Meter	geschat 4 ‰
geneeskundig ongeschikt 1)	± 15 ‰
reeds in dienst: bij zee- of landmacht, koloniën, als adelborst, cadet of militair student, enz.	± 4 ‰
te zamen ongeveer	23 ‰ =
32,931 man.	

1) Het Voorschrift op het geneeskundig onderzoek van dienstplichtigen behoort zoodanig te worden aangevuld, dat *geringe* lichaamsgebreken, al mochten zij den man ongeschikt maken voor den dienst bij het Militieleger of de Landweer, hem *niet* onthelven van zijn Landstormplicht.

Blijven derhalve ongeveer 110,247 lichamelijk geschikt van 17, 18 en 19 jaar.

20—34 jaar: 571,869 man.

Hiervan af:

beneden 1,55 Meter 1)	±	4 ‰
geneeskundig ongeschikt 2).	±	20 ‰
		<u>24 ‰ =</u>

137,248 man, zoodat overblijven 434,621 geschikt van 20—34 jaar.

Hiervan reeds bij Leger en Landweer ± 230,000 man, (waaronder ± 13,000 vrijwillig dienenden) blijft voor den Landstorm: 204,621 man.

35—40 jaar: 177,384 man.

Hiervan af:

beneden 1,55 Meter	±	4 ‰
geneeskundig ongeschikt 2).	±	26 ‰
		<u>30 ‰ =</u>

53,215 man, zoodat overblijven 124,169 lichamelijk geschikt van 35—40 jarigen leeftijd.

Afrondende, krijgen we dus:

17—19 jarigen:	±	110,000 man
20—34 »	±	204,500 »
35—40 »	±	124,500 »

te zamen voor den Landstorm. . 439,000 man.

1) Voor het Militieleger en de Landweer zou ik de minimum maat op 1,60 Meter willen brengen.

2) Zie noot op pag. 249.

We zien hieruit, dat als we den Landstorm*plicht* voor de naaste toekomst met het 40e levensjaar laten eindigen, we reeds een Landstorm krijgen, die ongeveer 200,000 man meer bedraagt dan Militieleger en Landweer te zamen.

Voorshands zouden we de *verplichting* tot den Landstormdienst dus niet willen uitstrekken boven den zoo even genoemden leeftijd, waarbij dan door hen, die door het lot voor het Militieleger worden aangewezen, na hunne eerste drie Landstormjaren worden doorgebracht:

8 jaren bij het Militieleger, daarna
 7 » » de Landweer, en daarna
 nog 6 » » den Landstorm.

Alle geschikten van 17 tot 40 jarigen leeftijd, die *niet* tot het Militieleger of de Landweer behooren, zijn dan *verplicht* tot Landstormdienst. Doch bovendien zou ik wenschen, dat voor hen, die een graad hebben bekleed, de landstormplicht tot het 45e, voor gewezen officieren tot het 50e levensjaar werd uitgestrekt, en dat ook nog aan ieder geschikte boven de genoemde leeftijdsgrenzen gelegenheid worde geschonken tot *vrijwillige* medewerking in den zin van art. 180 der Grondwet.

Karakter van den Landstorm.

In tegenstelling met den geest der Schutterijwet, die met hare indeeling in bans aan den Landstorm het karakter eener bij echelons op te roepen reserve-massa toekende, waaraan pas in den uitersten nood (waaronder voorheen mocht worden verstaan een *later* tijdperk van den oorlog) mocht worden geraakt, wensch ik voor ons, als kleine mogendheid waarvoor het onmiddellijk volle ernst zal zijn, het denkbeeld van *reserves* nage-noeg geheel te laten varen.

Als wij te veel »in reserve» houden, hebben we veel kans, dat een groot deel van dat reserve-personeel in den oogenblikkelijken oorlog niet meer tot zijn recht kan komen. In navolging van hetgeen een ander klein land, Zwitserland, doet, zou ik daarom ook van den Landstorm slechts een klein deel

in reserve willen houden, en wel de lichtenen beneden den militieplichtigen leeftijd, die ik wensch te bestemmen voor de *depôts*, waarover aanstonds nader.

Het overige, overgrootte deel van den Landstorm moet, ten behoeve van den dienst achter het Leger, *terstond* voor 'slands defensie *beschikbaar* zijn.

Met het oog op zijne bestemming wensch ik den Landstorm te verdeelen in twee categorieën, t. w.

Bewapenden Landstorm en
Onbewapenden Landstorm.

Eene beknopte schets van den dienst achter het Leger en eene *proeve* van organisatie van de mobilisatiedekking (grenswacht) in een deel des lands, zooals ik mij die diensten voorstel, mogen dienen ter verklaring van het doel, dat met die verdeeling wordt beoogd.

De Territoriale Dienst.

Hoewel er voor datgene, wat hier territoriale dienst wordt genoemd, wel reeds allerlei bepalingen bestaan (o. a. in de Wetten op de Inkwartiering en op den Staat van Oorlog en van Beleg) zijn die, voor zoover mij bekend, nog niet tot een afgerond geheel samengebracht. Voor de kennis van de machtsverhoudingen en bevoegdheden in tijden van oorlog en gevaar is dat toch m. i. wel aanbevelenswaard, terwijl ook definitieve organisatie van dien dienst onmisbaar is, zoodra men werkelijk eene ernstige poging wil doen om iets meer te verdedigen dan de provinciën Holland.

Het aangeven eener definitieve en volledige organisatie zou mij thans te ver buiten mijn onderwerp brengen. Daarom zij, in artikelvorm, daaromtrent slechts het volgende aangestipt:

ART. 1.

De territoriale dienst is belast met de zorg voor al de militaire aangelegenheden in het Rijk, die *niet* onder den Opperbevelhebber ressorteeren, het beschikbaar stellen van alles wat het Leger moet worden toegevoerd, het overnemen

van datgene wat van het Leger wordt afgevoerd, en de beveiliging van de landstreken buiten het rechtstreeksch bereik van het Leger.

ART. 2.

Het grondgebied van het Rijk wordt daartoe verdeeld in elf territoriale afdeelingen : 1)

1. Friesland,
2. Groningen en Drenthe,
3. Overijssel,
4. Gelderland,
5. Limburg,
6. Noord-Brabant,
7. Zeeland en Zuid-Holland,
8. 's-Gravenhage,
9. Rotterdam,
10. Utrecht en Noord-Holland,
11. Amsterdam.

ART. 3.

Voor elke territoriale afdeeling wordt reeds in vrede-stijd een bevelhebber aangewezen, met den rang van Kolonel.

Deze aanvaardt zijn ambt terstond als het mobilisatiebesluit genomen is en geeft daarvan kennis aan de Commissarissen der Koningin in die provinciën, waarvan het grondgebied geheel of gedeeltelijk tot zijne afdeeling behoort.

Aan iederen bevelhebber eener territoriale afdeeling is een *Staf* toegevoegd, waarvan het personeel mede reeds in vrede-stijd wordt aangewezen.

1) Om de op bladz. 243 en 244 aangegeven reden zijn de landweerdistricten van den heer VAN DER HOOG hierbij overgenomen.

Er bestaat geene voldoende reden, en het is ook niet wenschelijk, om voor elken afzonderlijken dienst, het Rijk telkens weer op eene andere manier te verdeelen. De aangegeven wijze wordt geenszins beschouwd als de eenig juiste, doch dient in dit verband om de gedachten te bepalen.

ART. 4.

De opperste leiding van den territorialen dienst berust, ook na het mobilisatiebesluit, bij het Departement van Oorlog.

Onder dit departement blijven ressorteeren :

- a. De Inspecteurs der wapens en de Chefs van dienstvakken of c. q. hunne plaatsvervangers;
- b. De Bevelhebbers in de territoriale afdeelingen;
- c. De Landstorm-commandanten (zie art. 7);
- d. De Commandanten der voor den territorialen dienst bestemde troepen.

ART. 5.

De Inspecteurs der wapens en de Chefs van dienstvakken hebben onder hunne bevelen :

- de depôts van personeel;
- de paardendepôts;
- de artillerie-inrichtingen, en wapendepôts;
- de magazijnen van kleeding en uitrusting;
- de verplegingsinrichtingen en magazijnen;
- de militaire ziekeninrichtingen;
- de ziekenstallen.

Voorts ten behoeve van de uitoefening van hunnen dienst, ook na afkondiging van het mobilisatiebesluit :

- hun eigen bureaupersoneel; en
- het c. q. overcompleteet personeel, voor zoover daarover niet reeds door het Departement van Oorlog beschikt is.

ART. 6.

De Bevelhebbers in de territoriale afdeelingen voeren binnen het gebied hunner afdeeling de bevelen en instructiën uit, die hun door het Departement van Oorlog zijn of worden verstrekt, en treden op als de vertegenwoordigers van dat departement bij het verkeer met de burgerlijke autoriteiten.

In het bijzonder hebben zij tot taak :

Het nemen van maatregelen voor eene eventueele ontrui-

ming van het gebied hunner afdeeling of van een deel daarvan, en voor de verzending van krijgsvorraad uit het evacuatiegebied naar het centrum des lands 1).

Het handhaven der openbare orde uit een militair oogpunt. Zij oefenen daartoe in hunne afdeeling ook het opperste politiegezag uit en hebben de beschikking over het personeel der douane, der rijks- en gemeentepolitie, zoomede over de onder hunne bevelen gestelde *territoriale troepen*. In elke territoriale afdeeling is een territoriale krijgsraad (een onderdeel van den bij art. 2 genoemden Staf).

Zij beveiligen met de onder hunne bevelen gestelde territoriale troepen den rug en de flanken van het Leger, de achterwaartsche verbindingen daarvan, zoomede de in hunne afdeeling aanwezige militaire inrichtingen van den territorialen dienst.

Binnen de sfeer, waarin het Leger opereert, moeten zij onvoorwaardelijk de bevelen opvolgen van den Legercommandant.

ART. 7.

Voor elke territoriale afdeeling wordt een *Landstorm-commandant* benoemd.

De Landstorm-commandanten staan direct onder de bevelen van de bevelhebbers in de territoriale afdeelingen en zijn belast met de uitvoering van en met het toezicht op:

1°. de recruteering, de oproeping en het ontslag van de Landstormtroepen en detachementen (het *beheer* van den Landstorm) en

2°. de vordering van aanvullingspaarden en requisitie-voertuigen, zoowel voor het Leger als ten behoeve van den territorialen- en den etappendienst.

Zij voeren het bevel over den Landstorm in hunne afdeeling, zoolang en voor zoover deze niet onder de directe bevelen is gesteld van officieren van het veldleger of van de territoriale troepen.

1) C. q. naar de stapelplaatsen in de buitenprovinciën, bedoeld op bladz. 247.

ART. 8.

De *burgerlijke autoriteiten* zijn van af het oogenblik, waarop het mobilisatiebesluit is genomen, verplicht de voorschriften van het Departement van Oorlog, resp. van de Inspecteurs der wapens en Chefs van diensten, en van de bevelhebbers in de territoriale afdeelingen op te volgen. Zij ondersteunen die autoriteiten bij hunne taak en nemen onverwijld alle maatregelen, die voor de uitvoering der gegeven orders noodig zijn, in 't bijzonder betreffende :

de lichte van nieuwe dienstplichtigen ;

het bijebrengen van krijgsvorraad en de evacuatie daarvan ;

het verlenen van hulp bij het versterken van terrein, den aanleg en de vernieling van gemeenschapsmiddelen ;

de vordering van paarden en requisitie-voertuigen ;

het onder dak brengen en verplegen van gevangenen, zieken en gewonden ;

het verschaffen der verlangde politiehulp ;

de organisatie der vrijwillige hulpdiensten ;

het toezicht op de pers en op vreemdelingen.

De Transportdienst.

Ook deze dienst is, voor zoover mij bekend, nog slechts enkel geregeld voor wat betreft het spoorweg- en stoombootvervoer bij de mobilisatie en de concentratie van het leger en bij het verplaatsen van legerafdeelingen per spoor.

Wel treft men in de »Regeling van het militair vervoer op de spoorwegen» ook een en ander aan over den aan- en afvoer naar en van het Leger, doch naar mijne meening is die zaak nog geenszins geregeld, zooals zij noodig zal wezen voor ons zooveel meer beteekenend Leger der toekomst.

Ook hier moge, om de gedachten te bepalen, worden volstaan met eene vluchtige schets in artikelvorm.

ART. 1.

De transportdienst wordt onderscheiden in :
 den etappendienst en
 den spoorweg- en stoombootdienst,
 en ressorteert onder den Opperbevelhebber, aan wien daarvoor
 is toegevoegd een *Chef van den Transportdienst* 1) met een
 eigen staf, die een onderdeel uitmaakt van het groote hoofd-
 kwartier.

Voor de uitvoering der bevolen maatregelen zijn hem toe-
 gevoegd :

de Opper-etappencommandant 2) en
 de Opper-exploitatiefchef 2) van de in oorlogsgebruik ge-
 nomen spoorwegen en stoombooten.

A. De Etappendienst.

ART. 2.

De Opper-etappencommandant leidt den dienst op de etappen-
 lijnen volgens de aanwijzingen van den Chef van den transport-
 dienst. Voor de uitvoering der spoorweg-, stoomboot- en tram-
 transporten staat hij onafgebroken in verbinding met den
 Opper-exploitatiefchef, die aan hem ondergeschikt is.

Een eigen staf is hem toegevoegd.

ART. 3.

Bij den etappendienst worden onderscheiden : aanvangs-
 etappen, eindetappen, verzameletappen en , zoo noodig,
 tusschenetappen.

Op al die plaatsen worden etappen-commandanten benoemd,
 aan wie het noodige staf- en hulppersoneel, alsmede de be-
 noodigde troepen worden toegevoegd.

De verkeerswegen, die de verzameletappen met de eind-
 etappen verbinden, heeten etappenlijnen.

1) Bij voorkeur de Sous-Chef van den Generalen Staf.

2) Beiden met den rang van Landstorm-kolonel.

ART. 4.

De etappen-commando's op de aanvangsetappen 1) nemen van de zich ter plaatse of in de nabijheid bevindende inrichtingen van den territorialen dienst 2) datgene, wat aan het Leger moet worden toegevoerd, over, tot verzending aan de eerste voorwaarts gelegen tusschen- of verzameletappe, en leveren den van deze ontvangen afvoer 3) af aan de inrichtingen van den territorialen dienst.

Ingeval die inrichtingen eene betere verbinding mochten hebben met een verzamel- of tusschenetappe dan met een aanvangsetappe, dan verkeeren zij direct met deze.

ART. 5.

De *eindetappen* zijn de dichtst bij het leger gelegen plaatsen, die van een etappen-commando zijn voorzien.

De taak der etappen-commando's op eindetappen 1) bestaat eenerzijds in de overname van den afvoer van het Leger en de verzending daarvan naar de verzameletappen, anderzijds in het ontvangen van den van de verzameletappen komenden toevoer en de afgifte daarvan aan het Leger.

Het c. q. tusschen de eindetappen en het Leger nog bruikbare deel van den spoorweg of waterweg wordt *eindetappelijn* genoemd en van uit de eindetappe geëxploiteerd.

ART. 6.

Op elke etappelijn wordt op een groot centrum van verkeer een *verzameletappe*-commando 4) ingesteld.

Dit voert het bevel over de etappenlijn van af de verzameltappe tot aan de eindetappe. Het regelt het verkeer op deze

1) Majoors van den Landstorm.

2) Depôts, munitiefabriek, verplegingsmagazijnen, constructiewerkplaatsen, enz.

3) Zieken, gewonden, krijgsgevangenen, veroverd geschut, enz.

4) Luitenant-Kolonel van den Landstorm.

etappenlijn en zorgt, met behulp van etappentroepen, voor de militaire beveiliging.

De verzameletappe dient als regulator voor het geheele transportverkeer van en naar de eindetappe.

ART. 7.

Tusschenetappen-commando's 1) worden overal opgericht, waar het verkeer het vordert, derhalve op grootere spoorwegknoopen, overgangen van spoorwegen op stoombooten of belangrijke tramlijnen en omgekeerd. Zij regelen het verkeer tusschen de eind- en verzameletappen en tusschen de verzamel- en aanvangsetappen.

ART. 8.

Op grootere stations, spoorwegknoopen of op kleinere stations, waar een belangrijk militair vervoer plaats heeft, worden stations-commando's 2) ingesteld, waaraan naar behoefte personeel en troepen worden toegevoegd.

De stationscommandanten zijn belast met de bemiddeling van het verkeer tusschen de commandanten of geleiders der militaire transporten eenerzijds en het spoorwegpersoneel anderzijds. Zij hebben op het stationsterrein uitsluitend militaire en politiebevoegdheid en mogen zich dus niet mengen in den technischen dienst.

De stationscommandant is ondergeschikt aan den etappencommandant ter plaatse en vertegenwoordigt hem op het station. Is er geen etappencommandant, dan ressorteert hij onder een naburig etappencommando of onder het opperetappencommando.

1) Majoors of Kapiteins van den Landstorm.

2) Deze stationscommandanten (Majoors of Kapiteins van den Landstorm zijn dezelfde personen, die in onze tegenwoordige „Regeling van het militair vervoer op de spoorwegen”, m. i. ten onrechte, als „etappecommandanten” zijn aangeduid.

Om de gedachten te bepalen is op de hierachter volgende Schets en Bijlage II eene proeve gegeven van den etappen-dienst, zooals die in de op blz. 247 gemaakte veronderstelling, op een gegeven oogenblik in functie zou kunnen zijn.

Aannemende, dat de Noordelijke provinciën worden verdedigd door een divisie, versterkt met Landweerafdeelingen, en in den rug en op de flank beschermd door territoriale troepen, en dat die divisie op zeker tijdstip eene positie heeft ingenomen, bijv. in de lijn Meppel-Hoogeveen 1), met voorposten Zuidwaarts van die lijn, dan zijn de *eindetappen*, ten behoeve van die divisie, verondersteld te Heerenveen en te Assen, terwijl voor de c. q. in het Oosten der provincie Groningen gedetacheerde Landweerafdeelingen, de stad Groningen als eindetappe dient.

Behalve de gemeenschap met Holland, via Stavoren en Enkhuizen, die niet mag worden prijsgegeven, heeft de meerbedoelde divisie dan als basis de *verzameletappen* Leeuwarden en Groningen, die gevoed worden — behalve van uit Holland (munitieaanvoer bijv.) — van uit de *aanvangsetappen* Sneek, Harlingen, Dokkum, Warffum en Loppersum, (vrij willekeurig door mij gekozen punten op belangrijke toevoerwegen) alwaar de hulpbronnen van de landstreek door bemiddeling van den territorialen dienst zouden kunnen worden samengebracht.

De afvoer der divisie (gewonden, enz.) wordt van uit de verzameletappen Groningen en Leeuwarden weer verspreid naar de zoo even genoemde aanvangsetappen en aldaar aan den territorialen dienst overgegeven.

Verder — mede geheel willekeurig — aannemende, dat de hoofdmacht van ons leger op datzelfde tijdstip nog aan den IJssel staat, zouden de *eindetappen* achter het leger zich kunnen bevinden te Hattum, Apeldoorn en Wolfheze.

Als *verzameletappen* (regulators) voor 't vervoer van en naar die eindetappen, zouden hier Amersfoort en Utrecht zich als

1) Het mag wel overbodig heeten er hierbij aan te herinneren, dat hier slechts eene zeer globale schets wordt gegeven, die geenszins bedoelt een tactisch vraagstuk op te lossen.

vanzelf aanwijzen, terwijl voor den aanvoer naar en van die verzameletappen, alle depôt- en magazijnsplaatsen in Holland als *aanvangsetappen* zouden moeten zijn ingericht.

Eindelijk nog aannemende, 1) dat in het Zuid-Oosten des lands Landweerafdelingen zijn geplaatst in de lijn Leende-Helmond- Gemert-Mil, zouden *eindetappen* ten dienste van die afdelingen kunnen zijn ingesteld te Eindhoven en te Veghel, met als regulators, *verzameletappen*, te Breda en 's-Hertogenbosch.

Zie voorts nader de Bijlage II en de Schets.

Als tweede onderdeel van den Transportdienst vinden we:

B. De Spoorweg- en Stoombootdienst.

Aangezien echter deze dienst reeds ten onzent geregeld is in de »Regeling van het militair vervoer op de spoorwegen», het »Reglement omtrent de aanwending van spoorwegen en spoorwegmaterieel» en de »Instructie voor de Permanente Militaire Spoorwegcommissie», zal daaromtrent hier ter plaatse slechts worden aangestipt, dat een »*Opper-exploitatiechef*» de exploitatie dient te leiden van al de spoorwegen en stoombooten, die in oorlogsgebruik zijn genomen, en wel volgens de bepalingen voor het »Buitengewoon militair vervoer».

In overleg met den Chef van den transportdienst organiseert deze spoorweg-autoriteit den dienst van die spoorwegen en stoombooten, zoowel voor het militair als voor het burgerlijk verkeer.

Hij beschikt daartoe over al het personeel en materieel der spoorweg- en stoombootmaatschappijen en kan beide naar behoefte verplaatsen en concentreren, alsook eenige ambtenaren of beamtten, zonder opgave van redenen, ontslaan.

Hij regelt de uitvoering der grootere transporten, die hem door den Chef van den transportdienst of door den Opper-etappencommandant, onder opgave der volgorde van urgentie, worden bevolen.

1) Zie noot op blz. 260.

Benodigd personeel.

Voor den *dienst achter het Leger* is dus behoefte o. a. aan het volgende personeel :

- 1°. Departement van Oorlog, met de Inspecteurs van wapens en dienstrakken ;
- 2°. Bureau personeel voor de autoriteiten, bedoeld sub 1° ;
- 3°. Bevelhebbers in de territoriale afdelingen ;
- 4°. Staven voor die bevelhebbers ;
- 5°. Krijgsraden, behoorende tot de sub 4° genoemde staven ;
- 6°. Landstorm-commandanten in elk der territoriale afdelingen ;
- 7°. Staven en bureau personeel voor sub 6° ;
- 8°. Depôt-commandanten, zoowel voor depôts aan personeel als voor paardendepôts ;
- 9°. Staven voor sub 8° ;
- 10°. Kazerneknechts, keukenpersoneel en paardenverzorgers voor sub 8° ;
- 11°. Artillerie-inrichtingen ;
- 12°. Staven en minder personeel voor sub 11° ;
- 13°. Magazijnen van kleeding en nachtleger en van levensmiddelen, militaire slachterijen en bakkerijen ;
- 14°. Staven en minder personeel voor de sub 13° genoemde inrichtingen ;
- 15°. Schuitenvoerders, dokwerkers, voerlieden, stalknechts, sjouwers, enz. ten dienste der inrichtingen van den territorialen dienst ;
- 16°. Hospitalen, met geneeskundig, administratief en religieus personeel ;
- 17°. Posterijen en telegrafie (waaronder de postduivendienst) ;
- 18°. Territoriale troepen voor de beveiliging van de inrichtingen van den territorialen dienst en voor rustbewaring ;

- 19°. Een Opper-Etappen-commandant, Etappen-commandanten en Stations-commandanten; 1)
- 20°. Staven en hulppersoneel voor sub 19°; 1)
- 21°. Etappentroepen;
- 22°. Een Opper-exploitatiefchef;
- 23°. Staf en hulppersoneel voor sub 22°;
- 24°. Spoorweg-, stoomboot- en stoomtrampersoneel;
- 25°. Pioniers voor werkzaamheden aan spoor- en kunstwegen.

Reeds deze opsomming, die geenszins op volledigheid wil bogen, doet zien, dat als we voor den dienst achter het Leger maar steeds geen gebruik maken van de bij art. 180 der Grondwet op *alle* Nederlanders, daartoe in staat, gelegde verplichting om „mede te werken”, tal van diensten, waar geene militaire bedrevenheid bij te pas komt, of waarvoor geene volkomen voor den veldslag geschikte troepen noodig zijn, voor rekening komen van Landweer en Militieleger, terwijl daarentegen als we wèl die verplichting in practijk brengen, het Leger in zijn geheel beschikbaar komt voor de rechtstreeksche bestrijding des vijands.

Beroepsmilitairen zijn strikt genomen bij den dienst achter het Leger slechts noodig voor het personeel, genoemd sub 1°, 8°, 9° (gedeeltelijk) 11° en 12° (gedeeltelijk).

Behalve hetgeen te dien aanzien reeds in sommige noten op vorige bladzijden werd aangegeven, zouden militaire rangen, tot dien van Landstorm-Kolonel toe, kunnen worden gegeven aan Landstormplichtige juristen (5°), artsen (16°), post- en

1) Zooals uit het gekozen voorbeeld van den etappendienst blijkt, kunnen de etappen-commando's voor het grootste deel der aanvaugsetappen reeds in vreedstijd worden benoemd. Die voor verzamel-, eind- en tusschen-etappen zullen echter bij andere oorlogsgevallen, of in andere stadiën van den oorlog (c. q. neutraliteitshandhaving) telkens weer anders moeten worden ingesteld. Voor deze drie soorten van etappen-commando's zullen dus groepen aangewezen personeel *beschikbaar* moeten worden gehouden, in verband met de vermoedelijke behoefte, en zonder reeds in vreedstijd definitief voor bepaalde punten te worden bestemd.

telegraafambtenaren (17°) en spoorwegautoriteiten en ambtenaren (22° en 23°).

Eindelijk zal er ernstig naar moeten worden gestreefd om de benoodigde territoriale- en etappentroepen, zoo mogelijk alle uit Landstorm te doen bestaan, opdat de Landweer en het Militieleger niet, door afgifte daarvan, behoeven te worden verzwakt.

De verdeeling, door mij gewenscht, in Bewapenden en Onbewapenden Landstorm, vindt in het bovenstaande hare verklaring.

Bestemming van den Landstorm.

Op den Bewapenden Landstorm zal natuurlijk de taak der territoriale- en etappentroepen komen te rusten, terwijl de Onbewapende Landstorm zal moeten voorzien in de pionieren verdere hulpdiensten, ieder Landstormplichtige zooveel mogelijk overeenkomstig zijn burgerlijk beroep.

Zal het betrekkelijk gemakkelijk vallen, den Bewapenden Landstorm te organiseeren in compagnieën en bataljons, de wijze waarop de Onbewapende Landstorm moet worden georganiseerd zoodanig, dat alle beschikbare krachten zooveel mogelijk tot haar recht komen, is niet zoo dadelijk aan te geven.

In Zwitserland is de Onbewapende Landstorm georganiseerd in pionier-bataljons en compagnieën, en verder in 12 verschillende soorten van *detachementen*, elk ten hoogste 100 man sterk, onder bevel van een (Landstorm) officier, aan wien een plaatsvervanger, en op elke 10 man een onderofficier is toegevoegd. (Het behoeft wel geen betoog, dat men hierbij enkel moet denken aan eene *assimilatie* aan den officiersrang en den onderofficiersgraad, maar om voor de hand liggende redenen is het toch niet kwaad, die rangen en graden aan de commandanten, enz. der detachementen maar toe te kennen).

Om een denkbeeld te geven van de groote massa's, die bij den Onbewapenden Landstorm ter beschikking kunnen komen om „mede te werken” aan 's lands defensie, moge dienen dat het kleine Zwitserland, na aftrek van zijn Auszug-leger, zijne Landweer en zijn Bewapenden Landstorm, aan Onbewapenden Landstorm nog overhoudt:

82	bataljons pioniers,
102	detachementen saniteitspersoneel,
119	» voerlieden en paardenverzorgers,
89	» gidsen en bagage-dragers,
82	» signalisten,
72	» bergdragers,
153	» werklieden in werkplaatsen,
96	» magazijns-personeel,
81	» bakkers,
80	» slaggers,
100	» bureau-personeel,
78	» wielrijders,
150	» personeel, ter beschikking voor onge- noemde bestemmingen.

Die reusachtige organisatie is natuurlijk niet op eens zoo gereed gemaakt, maar ontstaan als gevolg van de gebleken behoeften voor den dienst achter het Leger, in verband met de door de bevolking uitgeoefende beroepen.

Alvorens bij ons den Onbewapenden Landstorm aldus te organiseeren, zullen de territoriale en de transport-diensten eerst zelf definieel georganiseerd moeten worden, en opgaven moeten inzenden van de soort van personeel, dat wordt gewenscht. Daarna pas zal, in verband met de uitkomsten der beroepstelling, aan eene indeeling in detachementen kunnen worden begonnen.

Voorts is het duidelijk, dat wij geene detachementen »bergdragers», doch wel scheepvaart-personeel, dokwerkers, sjouwers, e. d. moeten hebben.

Al dat personeel in eens gelijktijdig op te roepen, is de bedoeling niet, doch de mogelijkheid moet bestaan om, naar mate van de behoefte, detachementen Onbewapenden Landstorm, desnoods onmiddellijk, op te roepen allerwege, waar hunne hulp voor het oogenblik wordt vereischt.

De noodzakelijkheid voor het oprichten en het organiseeren, niet alleen van een Onbewapenden, maar ook van een Bewapenden Landstorm, komt echter eerst goed uit, als we een

blik slaan op de voor een kleinen Staat zoo niterst gewichtige aangelegenheid :

De grensbewaking.

Het wordt vrij algemeen aangenomen, dat de dekking onzer mobilisatie vermoedelijk zoodanig is ontworpen, dat zoo snel mogelijk nagenoeg onze geheele cavalerie met rijdende artillerie naar een gedeelte van de bedreigde grens snelt en aldaar eene opstelling inneemt, steunende op achterwaarts geplaatste infanterie-soutiens, eene opstelling, waarvan de details natuurlijk geheim worden gehouden en geheim moeten blijven.

Dit plan vindt geene onverdeelde goedkeuring.

Om c. q. het te kunnen uitvoeren is men genoodzaakt, vooreerst aan de cavalerie eene veel te kostbare vredesorganisatie te geven (veel te kostbaar, omdat zonder die bestemming, voor de besteede gelden *meer* cavalerie zou kunnen worden verkregen), en ten tweede, op het oogenblik der mobilisatie bijna al de infanteriekorpsen uit hun verband te rukken. En dat alles, zonder dat het beoogde doel er mede kan worden bereikt.

Immers, defensief vermogen, het vermogen om overmachtige binnenstroomende vijandelijke cavalerie *tegen te houden*, bezit het wapen der Cavalerie niet; en de kans om door zelf offensief op te treden, de zeer overmachtige vijandelijke cavalerie, die verwacht moet worden, *terug te werpen*, is — dat zal geen enkel cavalerist mij wel ten kwade duiden als ik het zeg — nihil. De Nederlandsche cavalerie handelt dan ook m. i. zeer verstandig, met zich vooral toe te leggen op het *verkennende* deel van hare taak, meer nog dan op het beslissende ruitergevecht op groote schaal.

Zal er in de aangegeven veronderstelling van onze uitgezonden cavalerie nog iets terugkomen voor den cavaleriedienst in den eigenlijken oorlog, dan zal hare taak aan de landsgrenzen zich dan ook m. i. niet veel verder mogen uitstrekken dan tot het *aankondigen* van 's vijands nadering en het zich onmiddellijk daarna replieeren op de infanterie-soutiens.

De indertijd veel besproken vraag, of de cavalerie en rijdende artillerie met hare infanterie-soutiens c. q. zelfs wel eens tijdig genoeg ter plaatse zullen kunnen zijn, laat ik rusten. Ik heb er voor mijne beschouwing genoeg aan, hier te doen uitkomen, dat de cavalerie geen tegenhoudend vermogen bezit, dat c. q. hare infanterie-soutiens uit den aard der zaak reeds eenigszins dieper landwaarts in dienen te zijn opgesteld, en dat wegens de niterst geringe getalsterkte er van, die opstelling zelfs op het kleine deel der landsgrens, waar men zich wel toe zal moeten bepalen, slechts ij en van gering weerstandsvermogen zal kunnen zijn.

Gaarne geef ik toe, dat zoolang we niets beters hebben, dit stelsel van tant-soit-peu de mobilisatie, op een deel der landsgrens nog zoowat te dekken, het eenige is, dat er voor ons overschiet. Doch dat neemt niet weg, dat het zoeken naar iets beter juist daarom dringend noodig is.

Dat betere zal nu m. i. worden verkregen, als de grensbewaking wordt opgedragen aan opzettelijk voor dat doel *locaal* georganiseerde afdeelingen van den Bewapenden Landstorm, die wél tegenhoudend vermogen kunnen bezitten en tevens het voordeel hebben van in betrekkelijk groote getalsterkte onmiddellijk ter plaatse aanwezig te kunnen zijn.

Zulk eene *locaal* georganiseerde grenswacht zou ik willen oprichten overal, waar ons grondgebied voor cavalerie toegankelijk is, o. a. in het Groningsche Oldambt en Westervolde, in Twente, de Graafschap Zutphen, de Lijmers, het Rijk van Nijmegen, het Land van Cuijk, het Land van Kessel, en op den geheelen Limburgschen rechter Maasoever. En is die grenswacht op de Oostelijke grens eenmaal gereed, dan zou overwogen dienen te worden, of zij ook op andere grenzen noodig is.

Als *proeve* nu eener locale organisatie, zooals ik mij die voorstel, is door mij gekozen de grenswacht in Twente (zie Bijlage III), de landstreek die op het schetskaartje, behoorende bij het Landweer-opstel van den heer VAN DER HOOG, is afgeteekend voor het IIIe bataljonsdistrict van het regiment Overijssel.

(In die proeve wordt aangenomen, dat de bevelhebber in

de territoriale afdeeling, standplaats Zwolle, o. a. de grenswacht in Twente onder zijne bevelen heeft en haar in vredes-tijd, in overleg met den Landstorm-commandant in zijne afdeeling, *definitief* organiseert).

In de eerste plaats zij hierbij opgemerkt, dat waar ik voor de meer in het binnenland gelegen troepen van den Bewapenden Landstorm (bestemd voor den territorialen en den etappendienst) gemakshalve eene organisatie in compagnieën en bataljons zou willen behouden, ik daar, waar betrekkelijk kleine afdeelingen van zeer ongelijke sterkte, voor zoo gepro-nonceerd *locaal* gebruik als de grenswacht moeten worden be-stemd, eene symmetrische organisatie in compagnieën en bataljons niet alleen ondoenlijk, maar ook ongewenscht acht. Ik heb daarom de, ons na den Zuid-Afrikaanschen oorlog sympathiek geworden, benaming »*Commando's*» gekozen voor afdeelingen, die bij de grenswacht eene zelfstandige opdracht hebben; »*Ondercommando's*» voor troepjes, die daarbij min of meer als voorpost dienen, en »*Hoofdcommando's*» voor afdeelingen, waaraan eenigszins grooter weerstandsvermogen kan worden toegekend, of waaraan andere *commando's* in zekeren zin ondergeschikt zijn.

Wil men in de grootere *commando's* eene onderverdeeling maken, gelijk aan de *compagnies*-indeeling van het leger, dan is 't mij wel. Dit detail van organisatie komt echter pas later aan de orde.

Als men nu op eene stafkaart met verschillende vlagjes de opstelling, op Bijlage III ontworpen, aangeeft, dan zal men zien, dat die opstelling geenszins eene model-voorpostenstelling volgens het Velddienst-voorschrift biedt. Zij is echter ook niet als zoodanig bedoeld.

In plaats toch van »in een boog zijwaarts op de achterwaarts geplaatste troepen terug te trekken», krijgen de hier geschetste *commando's* de opdracht om, als ze hunne opstelling eventueel moeten prijs geven, *zijwaarts uit te wijken*, de vijandelijke cavalerie te laten doorstuiven, de kogels van achtergelegen *commando's* te ge-moet, en er daarna vooral naar te streven, den vijand zooveel mogelijk tusschen twee of meer vuren te brengen.

Ik stel mij voor, dat het verstoren der mobilisatie, dwars door een zóo sterk bezette landstreek heen, waar zij overal als door een tooverslag uit den grond verzezen hindernissen en dreigende geweerlooopen ontmoet, voor cavalerie eenvoudig onmogelijk wordt, en dat die cavalerie wel gedwongen zal wezen van dat verstoren af te zien en voor grootere ondernemingen de aankomst van infanterie in te wachten.

Is onze mobilisatie en concentratie afgeloopen, dan is natuurlijk de taak der grenswacht als mobilisatiedekking geëindigd. Het leger neemt dan zijne voorloopige opstelling in, met eene strategische voorhoede in front, en de Bewapende Landstorm in de bezette landstreek krijgt nadere aanwijzingen van of namens den Opperbevelhebber.

Mocht de landstreek, waar de grenswacht in functie was, niet door afdeelingen van ons leger worden bezet, of wel die landstreek op 't verschijnen van zeer groote vijandelijke overmacht door ons leger worden ontruimd, dan moet in beginsel de daar woonachtige Landstorm *ter plaatse blijven*, ten einde den vijand te dwingen tot het afzonderen van sterke afdeelingen ter beveiliging zijner achterwaartsche verbindingen. In hoeverre onzerzijds de guerilla dan met succes gevoerd zal kunnen worden, hangt van de omstandigheden af, en vooral natuurlijk van den moed en het beleid van hen, die de commando's aanvoeren. Met de dekking der — dan voltooide — mobilisatie heeft dit echter niets meer te maken.

Nu weet ik wel, dat de vijandelijke cavalerie tegen deze opstellingen de haar toegevoegde rijdende artillerie zal laten optreden, en het gevecht te voet zal beginnen, doch vooreerst kunnen de opstellingen dezerzijds zóo gekozen worden, dat die artillerie gedwongen wordt in 't bereik van ons infanterievuur te komen en dus een groot artilleristisch voordeel prijs te geven, en verder kan ook door allerlei oogenblikkelijk uitgevoerde kleine brugvernielingen, de opmarsch der batterijen, zool niet belet, toch aanzienlijk vertraagd worden.

Bij eenigszins verder binnendringen zal de vijandelijke cava-

lerie en rijdende artillerie spoedig het geweervuur van den Landstorm niet meer alleen in front, doch ook in de flanken en in den rug ontvangen, en als zij niet zeer sterk detachert om die flanken en rug te beveiligen, is de kans groot, dat hare geheele artillerie van nit tallooze flankstellingen wordt neergeschoten.

Als onzerzijds het net goed gespannen wordt, is er voor vijandelijke cavalerie, bij wijze van 't veel gevreesde »binnenstroomen» geen doorkomen aan, en valt zelfs, bij al te veel *Schneidigkeit* harerzijds, gewis menige vijandelijke afdeeling, en later menig convoi, in handen der commando's.

Nog een oogenblik blijvende bij de proeve van organisatie der grenswacht in Twente, moge ten aanzien van de getallen, voorkomende in de 5e kolom (*sterkte*, waarop de commando's moeten worden gebracht), zijn opgemerkt, dat die sterkte nog minder is dan het vierde deel der in de 4e kolom genoemde vermoedelijke sterkte aan Landstormplichtigen in het commando-gebied (berekend op dezelfde wijze als op blz. 250 voor de totale sterkte van den Landstorm is geschied), zoodat zelfs in landstreken, waar de grenswacht wordt georganiseerd, nog drie vierden der Landstormplichtigen voor den Onbewapenden Landstorm overblijven.

Voorts bedraagt die sterkte in de 5e kolom slechts ongeveer 2 man op elke 100 zielen van het bevolkingscijfer (3e kolom). De persoonlijke druk is daar, zelfs bij dit ontwerp, dat toch alleen in Twente al een kleine 3000 man Bewapenden Landstorm oplevert, nog niets zwaarder dan zij bij volledige toepassing der Schutterijwet zou zijn geweest, zoo deze had toegelaten sommige gemeenten voor Landstorm-organisatiën samen te voegen.

Oefening, kadervorming en verpleging.

Het spreekt van zelf, dat de bataljons Bewapenden Landstorm, bestemd voor den Territorialen- en den Etappendienst,

zoowel als de »commando's» van de grenswacht, geëncadreerd, geoefend en als ze gemobiliseerd zijn, ook verzorgd zullen moeten worden, en dat wel op zoodanige wijze, dat dit alles liefst voor het Rijk geene kosten, of slechts geringe kosten oplevert. En al dadelijk zij daarom hier gezegd, dat van de heele zaak niets kan komen, als men van militaire zijde zich niet zeer aanmerkelijk matigt, bij de beteekenis, die te hechten valt aan het begrip »geoefendheid».

Exerceeren bijv. zal alleen vrijwillige liefhebberij, geenszins eisch mogen zijn. Het kunnen onder woorden brengen van wat men onder allerlei spitsvondig uitgedachte omstandigheden al zoo zou doen (in het leger tegenwoordig bekend als »puzzle's oplossen») mag onder geen voorwendsel van den Landstormman worden gevergd. Zelfs met de militaire vormen zal men 't niet heel nauw mogen nemen.

Doch als we van militaire zijde die concessien willen doen, dan zie ik waarlijk niet in waarom, als het *schieten* maar bevorderd wordt, en de commando's eene enkele maal opgesteld worden precies zooals 't op het luiden der stormklok zou moeten geschieden, de geoefendheid daarmede niet voldoende zou kunnen worden, om gedurende twee of drie etmalen één enkel, grondig in al zijne details bekend, punt 1) bezet te houden, en met geweervuur weerstand te bieden aan cavalerie. En voorts is de taak, aan de territoriale en de etappetroepen op te dragen, toch ook niet zóó zwaar, dat de geschiktheid daarvoor niet zoude te verkrijgen zijn met het bijwonen van *zeer enkele* militaire oefeningen — behalve het schieten natuurlijk — per jaar.

Het gebied van elk commando levert voorts, zooals reeds bleek, behalve het bewapend commando zelf, nog eene drie-maal zoo groote hoeveelheid onbewapenden Landstorm op, waarvan al dadelijk eenige detachementen *pioniers* te hulp kunnen komen voor het inrichten eener vooraf geprojecteerde,

1) In de 9e kolom zijn de communicatiewegen vermeld, die elk commando voor zijne rekening krijgt. De details der opstelling kunnen natuurlijk slechts in loco worden geregeld.

min of meer gedekte opstelling, en voor het maken van naderings hindernissen en het vernielen van enkele vooraf aangewezen bruggen.

Voorts moet de Onbewapende Landstorm in de streek, waar de grenswacht onder de wapens is — en dat alles moet natuurlijk vooraf worden geregeld — de mannen, die op commando zijn, wielrijders of ruiters als ordonnansen toevoegen, voor rijkelijke verpleging zorgen, en zoo noodig ook in geneeskundige hulp voorzien.

Voor vrijwillige medewerking bij 's lands verdediging, c. q. ook door vrouwen — iets waar de vereeniging »Volksweerbaarheid» zich zoo voor beijvert — en door personen, die den landstormplichtigen leeftijd reeds te boven zijn, bestaat hier ruimschoots gelegenheid, en het komt mij voor, dat slechts eenige meerdere belangstelling voor, en waardeering van dat streven van de vereeniging »Volksweerbaarheid» en andere vereenigingen tot verhooging onzer weerkracht — niet enkel door de overheid, maar ook van de zijde van ons, beroeps-militairen — noodig is, om de bereidwilligheid van onze bevolking tot die vrijwillige medewerking zich nog veel meer te zien openbaren, dan thans reeds geschiedt.

Het ontbrak bij al die vereenigingen tot nu toe aan een wel afgebakend doel en aan het geloof — het geloof, dat bergen verzet — dat de persoonlijke toewijding werkelijk ook eenig practisch nut kon hebben. Men wil gaarne ook weten, niet slechts in vage, algemeene termen, maar concreet, *waarvoor* men zich vrijwillig al die moeite geeft.

Ik moet echter op dit verleidelijk terrein niet te ver afdwalen en terugkeeren tot de andere vraag, die aan de organisatie vast zit, n.l. de *encadreering* van den Bewapenden Landstorm.

Ook hier moet al dadelijk gezegd, dat alleen als van militaire zijde groote gematigdheid bij de te stellen eischen wordt betracht, oplossing van het kadervraagstuk bij den Landstorm mogelijk is.

Nogmaals gelet op de locale en zeer *beperkte taak*, die aan de commando's bij de grenswacht, en op de zeer secundaire taak, die aan de territoriale- en etappe-troepen wordt opgelegd, acht ik voor *officier* bij den Bewapenden Landstorm een ieder geschikt, die

- 1°. om welke reden dan ook, *prestige* bezit;
- 2°. slag heeft om met menschen om te gaan;
- 3°. lust er in heeft;
- 4°. eenig begrip heeft van infanterieopstellingen en van vuurleiding.

Tot *Commandant*, resp. *Hoofd-commandant*, zou slechts mogen worden benoemd een officier, die door zijne gelijken op een drietal van eene voordracht is gebracht, als blijk van het vertrouwen dat in hem wordt gesteld. Dat vertrouwen van onder af, acht ik absoluut onmisbaar.

Ik zou bij de organisatie van den Landstorm niet te schriel willen zijn met het toedeelen van officiersrangen. Vooreerst kosten ze in vreedstijd niets, en werkt het goed op de gezindheid, als velen dien rang kunnen verkrijgen; maar tevens vind ik het, vooral bij den Landstorm, ook gewenscht, dat betrekkelijk reeds kleine onderdeelen onder bevel van officieren staan. In verband daarmee hecht ik niet veel aan 't gezag, dat uitgeoefend wordt door lager kader. *Graden* zou ik, behalve voor 't administratief kader, aan Landstormmannen hoofdzakelijk slechts willen toekennen als eene onderscheiding voor flinkheid.

Wat de tactische kennis der aanvoerders betreft, zou ik mij tevreden stellen met de eenvoudigste exercitiën en eenig begrip van vuurleiding (reeds genoemd), en bij de grenswacht, bovendien *grondige terreinkennis* voor allen, zoo mogelijk aangevuld met bedrevenheid in 't lezen der stafkaart op 1 : 50.000: voorts eenige bekendheid met de hoofdzaken der eigen legerorganisatie en iets van die des vijands. Op de officieren van den Bewapenden Landstorm rust tevens de *verplichting* zich in die richting, zonder overdrijving, verder te bekwamen.

Ik ben niet van meening, dat *ieder* gewezen beroepsmilitair,

toevallig ter plaatse woonachtig, per se voor officier bij den Landstorm de voorkeur verdient boven hen, die *niet* hebben gediend. Ik ben er zelfs wat huiverig voor, en vrees dat die heeren, in overmaat van ijver, soms wat te veel kazernemanieren zouden willen in practijk brengen, iets dat ik bij den Landstorm, als volkomen misplaatst, zou afkeuren.

Onder voorbehoud, dat ze in dit opzicht verstandige menschen blijken te zijn, wil ik echter gaarne van die gewezen beroepsmilitairen gebruik maken als locale *instructeurs*, en ik heb dan ook getracht er achter te komen, hoeveel zoodanige personen in Twente — het gekozen voorbeeld — ongeveer woonachtig zijn, door aan de voorzitters der vereenigingen, in de 6e kolom genoemd, en aan de gemeente-secretarissen in plaatsen, waar nog niet zoodanige vereenigingen bestaan, een vragenlijstje te zenden.

Van de meeste voorzitters ontving ik antwoord, van enkele gemeente-secretarissen echter tot nu toe niet. De uitkomsten zijn, voor zoover bekend, in de 7e kolom vermeld. Men ziet daaruit, dat o. a. te Enschedé zelfs twee vereenigingen van gewezen kader bestaan, die te zamen 20 man gewezen kader tellen. Ongetwijfeld zullen in Twente ook nog wel enkele gewezen officieren wonen, en bij eene definitieve organisatie van den Landstorm zou dit nauwkeurig moeten worden onderzocht, ten einde voor de instructie in het schieten, bij de c. q. vrijwillige oefening in den wapenhandel, en gedeeltelijk ook voor het encadreeren van den Landstorm, van die krachten partij te trekken.

Alvorens van de grensbewaking af te stappen, zij nog aangeeteekend, dat ik daarbij ook wensch partij te trekken van de ter plaatse gestationeerde brigades *Maréchaussée* en van de beambten der *Douane*, en dat het inzamelen en verzenden van *berichten* aangaande den vijand, c. q. door middel van *postduiven*, in het hier ontworpen systeem zou zijn opgedragen aan personeel, dat officieel tot den Landstorm behoort.

Oefenplicht. Schietplicht. Wapening. Kleeding.

Alle Landstormplichtigen beneden den 20-jarigen leeftijd moeten — behoudens gemotiveerde vrijstelling daarvan — deelnemen aan het voorbereidend militair onderricht, voor zoover van overheidswege daartoe de gelegenheid kan worden opengesteld.

Voorts moet aan allen, die tot den Bewapenden Landstorm behooren, zijn opgelegd de verplichting om per jaar een zeker aantal patronen te verschieten, bij wijze van *schietplicht*.

Evenals zulks in Zwitserland geschiedt — waar niet alleen op den Landstorm, maar ook op al het personeel van Auszug en Landweer, dat niet onder de wapens is, die verplichting rust — zou ik van dien plicht willen vrijstellen hen, die bewijzen overleggen, dat zij zich bij eene *vrijwillige schietvereniging* voldoende in het schieten oefenen. Aangezien wel een ieder aan de laatstgenoemde wijze van zijn schietplicht te vervullen — waarbij men zijn tijd zelf kiezen kan — de voorkeur zal geven, is het te verwachten, dat aan eventueel verplichte schietoefeningen gedurende twee of drie dagen *in een militair kamp* slechts behoeft te worden deelgenomen door die leden van den Bewapenden Landstorm, die ten eenenmale buiten staat zijn, zich met anderen in verbinding te stellen voor het oprichten eener schietvereniging. De vraag kan dan nog worden overwogen of het niet de voorkeur verdient, zulke personen maar bij den Onbewapenden Landstorm over te brengen.

Het spreekt van zelf, dat — althans bij de grenswacht — zij die tot den Bewapenden Landstorm behooren, hun *geweer en patronenbandelier* in huis moeten hebben. Voor wat de *patronen* betreft, zou ik in beginsel hetzelfde voorstaan, ware het niet dat men in Zwitserland, waar vroeger ieder man, behalve zijn geweer, steeds 30 patronen als noodvoorraad in huis had, redenen aanwezig heeft geacht, om daarop terug te komen. De patronen zijn daar thans, voor elke kleine onderafdeeling afzonderlijk, in tal van magazijntjes van steden en

dorpen opgelegd, zoodanig dat ze op het luiden der stormklok onmiddellijk aan den opkomenden Landstorm kunnen worden uitgereikt.

Tevens moeten in sterk gedecentraliseerde magazijntjes, onmiddellijk nabij de te vernielen bruggen en de in te richten stellingen, de noodige *springmiddelen* en *pioniergereedschappen* gereed liggen, voor zooverre die gereedschappen door de pioniers van den Onbewapenden Landstorm niet zelf van huis worden medegebracht.

De *kleeding van den Landstorm* acht ik eene zaak van ondergeschikte beteekenis. Wie voor eigen rekening uniform dragen wil — op den voet van verschillende weerbaarheidsvereenigingen — hij doe het. Van Rijkswege dient echter een officieel *eenvormig hoofddeksel* en een *veldteeken* (op de linker-mouw genaaide oranjekleurige amband bijv.) te worden vastgesteld en, voor zooveel noodig, ook te worden verstrekt.

Eindelijk nog een woord over :

De Depôts.

Bij de beschouwing van den dienst achter het Leger werd reeds met een enkel woord aangestipt, dat ik de Landstormmannen beneden den militieplichtigen leeftijd wensch te bestemmen voor de *depôts*.

Van die bestemming zou ik echter willen uitzonderen *die* 17-, 18- en 19-jarigen, die bij de commando's van de grenswacht zijn ingedeeld. Zij mogen bij hun commando blijven, ook nadat de mobilisatie van het leger voltooid is.

Voorts ben ik ten aanzien van die depôts van meening, vooreerst, zooals reeds in de inleiding werd gezegd, dat er geene afzonderlijke Landweerdepôts moeten zijn, en verder dat wij kunnen volstaan met :

- 6 Infanterie-depôts (1 per divisie);
- 1 depôt voor Bereden Artillerie en Treinsoldaten;
- 1 depôt voor Artillerie te voet;
- 1 depôt voor Geniepersoneel; en

1 depôt voor personeel van den Geneeskundigen Dienst.

Als bij mobilisatie dan onmiddellijk de lichte der 19-jarigen wordt opgeroepen (45,927 verminderd met $\pm 23\%$ ongeschikten), dan komen als *eerste reserve* reeds ongeveer 35,000 man beschikbaar.

Hierbij moet er echter op gerekend worden, dat een deel dezer jongelieden, zooals reeds werd aangestipt, bij de commando's van de grenswacht blijft, en dat waarschijnlijk ook nog andere 19-jarigen verhinderd zullen zijn op te komen (déchets de mobilisation).

Tegenover dat verlies staat echter, dat een aantal personen, tot het Militieleger of de Landweer behoorende, die om eene of andere reden niet terstond te velde konden trekken, mede voorloopig in de depôts moeten worden opgenomen. Schatten we nu, dat deze vermindering en die vermeerdering elkaar nagenoeg zullen opheffen, en dat dus werkelijk ongeveer 35,000 depôt-manschappen — waaronder een aantal voorgeoefenden — onmiddellijk beschikbaar zullen zijn, dan komen, als we bij de indeeling dezelfde verhouding nemen, als waarin tot nu toe de jaarlijksche lichte werd verdeeld, voor

elk der 6 Infanterie-depôts	\pm 4000 man
het Cavalerie-depôt	» 1500 »
het depôt der Bereden Artillerie en Trein- soldaten	» 2700 »
het depôt der Artillerie te voet	» 5200 »
het depôt van Geniepersoneel	» 1000 »
het depôt van personeel Geneeskundigen Dienst	» 500 »

Deze cijfers, die natuurlijk ook anders gegroepeerd kunnen worden, mogen doen zien, dat men aan »reserve» soldaten reeds bij het oproepen van slechts één der jongste Landstormlichtingen, wellicht meer personeel voorloopig in depôt krijgt, dan men vermoedelijk ter plaatse onder dak brengen en oefenen kan.

De territoriale dienst zal, ten dienste van de aanvulling van het Militieleger en de Landweer, vermoedelijk aan die 35,000 reserve-manschappen voor den geheelen duur van den oorlogstoestand dan ook wel genoeg hebben. Doch komt zij

onverhoopt personeel te kort, dan komen de 18-jarigen, en zoo noodig ook de 17-jarigen voor oproeping aan de beurt, terwijl ik voor aanvulling van Landweertroepen zoo noodig ook Landstormmannen zou willen aanwijzen, die vroeger bij de Landweer hebben gediend.

De sluitsteen.

Resumeerende, zal dus bij de organisatie en het gebruik van den Landstorm moeten worden uitgestuurd in de volgende richting.

1°. Zoolang de jaarlijksche lichte voor het Militieleger nog slechts 17,500 man bedraagt, zal, om geene al te groote wanverhouding te scheppen tusschen de sterkte van het Leger en die van het personeel voor den dienst achter het Leger, de Landstormplicht met het 40e levensjaar moeten eindigen.

2°. Tot den Landstorm moeten behooren alle daartoe lichamelijke geschikte mannelijke Nederlanders van 17- tot 40-jarigen leeftijd, die om eene of andere reden geen deel uitmaken van het Militieleger of van de Landweer.

Zij, die hun 40e levensjaar reeds overschreden hebben, kunnen als vrijwilligers bij den Landstorm worden toegelaten.

Onderofficieren blijven tot hun 45e, officieren tot hun 50e levensjaar bij den Landstorm dienstplichtig.

3°. Bij algemeene maatregel van bestuur worden afzonderlijke eischen van lichamelijke geschiktheid voor den Landstorm vastgesteld.

4°. Van den aldus beschikbaar komenden Landstorm wordt het personeel beneden den militieplichtigen leeftijd, met uitzondering van hen, die behooren tot de commando's genocmd onder 7°, bestemd voor de depôts.

5°. Het Landstormpersoneel van 20- tot 40-jarigen leeftijd wordt verdeeld in Bewapenden en Onbewapenden Landstorm.

6°. Voor den Bewapenden Landstorm zijn in de eerste plaats te bestemmen zij, die met een vuurwapen kunnen omgaan

en voldoende lichaamskracht bezitten om vermoeienissen te kunnen doorstaan.

7°. De Bewapende Landstorm wordt op de grenzen des lands lokaal georganiseerd in „commando's" van ongelijke sterkte; die in het binneuland daarentegen regelmatig in compagniën en bataljons, zooals het Militieleger en de Landweer die bezitten.

8°. De Onbewapende Landstorm wordt georganiseerd in detachementen voor allerlei hulpdiensten.

9°. Personeel, tot den Landstorm behoorende, kan worden bestemd tot aanvulling van het Militieleger en van de Landweer.

Evenzeer kunnen officieren van het Militieleger en van de Landweer worden bestemd om tijdelijk in den Landstorm te dienen.

10°. Zoowel bij den Bewapenden als bij den Onbewapenden Landstorm wordt ruimschoots de gelegenheid geboden voor *vrijwillige* medewerking bij de verdediging van den geboorte-grond, voor allen, die daartoe wettelijk nog niet, of niet meer verplicht zijn.

11°. In tijd van vrede zijn de leden van den Landstorm beneden den 20-jarigen leeftijd tot locale oefening in den wapenhandel verplicht, en kunnen daarvan alleen om bijzondere redenen worden vrijgesteld.

De oudere leden zijn enkel tot twee contrôle-appëls per jaar, en — voor zoover zij tot den Bewapenden Landstorm behooren — tot schietoefeningen verplicht.

12°. Het bijwonen van vrijwillige oefeningen in den wapenhandel en in het schieten wordt allerwege zooveel mogelijk aangemoedigd.

Wat is hiervan al aanstonds uitvoerbaar ?

Het zal wel geen betoog behoeven, dat het organiseren van den Landstorm in de aangeduide richting eene zaak is, die nog buitengewoon veel arbeid — van wetgeevenden en van

organisatorischen aard — zal eischen, en dat zelfs bij het onverwijd ter hand nemen van dien arbeid nog geruimen tijd verlopen moet, alvorens de sluitsteen geheel kan zijn afgewerkt en gelegd.

Toch zag onze Minister van Oorlog zich den vorigen winter genoopt, op eene desbetreffende vraag van den heer Verhey in de Tweede Kamer o. a. het volgende te antwoorden :

»Overigens is het niet mogelijk met juistheid te bepalen, in welke richting bij het ontwerpen van de nieuwe Landstormwet zal worden uitgestuurd, zoolang niet aan de Landweerwet een begin van uitvoering is gegeven, zoodat de samenstelling der Landstormwet in den allereersten tijd niet wel ter hand is te nemen. In dat verband is het niet mogelijk om te voldoen aan den wensch van den geachten afgevaardigde uit Rotterdam, om mededeelingen te doen omtrent de grondslagen en de beginselen, welke in de nieuwe Landstormwet zullen worden neergelegd.

Doch buitendien zou ik bezwaar hebben daaromtrent in eene bespreking te treden, en dat te meer, omdat het niet is een Wet van het Ministerie van Oorlog alleen, maar omdat daarbij ook het Ministerie van Binnenlandsche Zaken betrokken is.»

We zien daaruit, dat in den vorigen winter althans, het indienen van eene Landstormwet zelfs nog niet in uitzicht kon worden gesteld. Wellicht kan door de beide betrokken Departementen thans aan de samenstelling van een Wetsontwerp worden begonnen, doch, zooals reeds werd opgemerkt, ook in dit gunstigste geval zal 't nog zeer lang duren, voordat die Wet geheel kan zijn uitgevoerd.

Het is daarom m. i. dringend noodig, dat een beroep op ons volk wordt gedaan om datgene, waartoe later de Wet zal strekken, thans reeds zooveel mogelijk vrijwillig te doen.

In de eerste plaats heb ik daarbij op het oog de grensbewaking.

Vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel en in het schieten, zooals in Bijlage III worden aangeduid, moeten den vorm aannemen van een *vrijwilligen Bewapenden*

Landstorm. In de grensstreken moet al dadelijk aan die »com-mando's» eene taak worden toevertrouwd, als later aan de definitief georganiseerde grenswacht zal worden opgedragen, terwijl in andere landstreken aan de korpsen van die vereenigingen mede de toezegging moet worden gedaan, dat zij als Bewapenden Landstorm op de etappenlijnen zullen worden gebezigd.

Als op deze manier van overheidswege waardering wordt betoond, en zij die zich vrijwillig oefenen een duidelijk afgeteekend doel voor oogen krijgen, dan mag worden verwacht, dat tot dien »vrijwilligen Bewapenden Landstorm» velen zullen toetreden, die thaus achterblijven, omdat zij de vrijwillige oefeningen, terecht of ten onrechte, als »doellooze en nuttelooze aanstellerij» beschouwen.

Ook een vrijwillige *Onbewapende Landstorm* ware reeds op te richten — en de Vereeniging Volksweerbaarheid kan ook hier krachtig aan medewerken — door allen, die zich bereid verklaren als pionier, wielrijder, verpleger of verpleegster, e.d. bij de grensbewaking of bij den territorialen dienst mede te werken, te helpen organiseeren en eene passende bestemming te geven.

Voorts zouden de territoriale dienst en de transportdienst reeds, zonder wetgevenden arbeid te berokkenen, in elkaar gezet kunnen worden met de bouwstoffen, die de Wetten op de Inkwartiering, en op den Staat van Oorlog en Beleg opleveren, terwijl er m. i. niets tegen kan zijn om nu reeds, al dadelijk Landstormrangen toe te kennen aan spoorwegautoriteiten, etappencommandanten, beheerders van magazijnen, kortom aan allen, die men, ook als zonder eene nieuwe Landstormwet een oorlog uitbreken mocht, voor diensten *achter* het Leger bestemmen wil.

Indeeling bij den Landstorm toch is de beste, zoo niet de eenige manier, waarop door hen, die niet bij het Leger of bij de Zeemacht zijn ingedeeld, voldaan kan worden aan de grondwettige verplichting tot algemeene medewerking.

Voor de eerstkomende jaren zal de vrijwillige daad dus nog

vrijwel het enige zijn, waaraan gedacht kan worden. Doch ook voor later zal, zooals verscheidene malen in dit opstel kon blijken, de vrijwillige oefening eene hoogst gewenschte aanvulling moeten vormen voor de wettelijke verplichtingen, die op de ingezetenen kunnen worden gelegd, wettelijke verplichtingen die -- laten wij beroepsmilitairen het toch vooral niet uit het oog verliezen -- voor vreedestijd hare grenzen hebben.

Als voor het op zich nemen van vrijwillige oefeningen, enz. de voorwaarde wordt gesteld, dat een *goed afgeteekend doel* er voor zal worden aangegeven, dan moge het voorgaande op het stellen van die voorwaarde als een antwoord worden beschouwd.

Een ieder weet gaarne met welk doel hij zich moeite geeft.

Welnu, als de hier gedane poging om dat doel af te bakenen, eenigszins geslaagd mocht zijn, dat dan terstond ieder man van goeden wille de hand aan het werk sla, opdat de vrijwillige Landstorm spoedig een vasten vorm aanneme, als voorlooper van de Landstormwet en de Landstormorganisaties, die van ons krijgswezen de onmisbare sluitsteen moeten zijn.

BIJLAGEN.

Schets
eener organisatie van
den Stappe-dienst
bij een aanval uit
het Oosten.

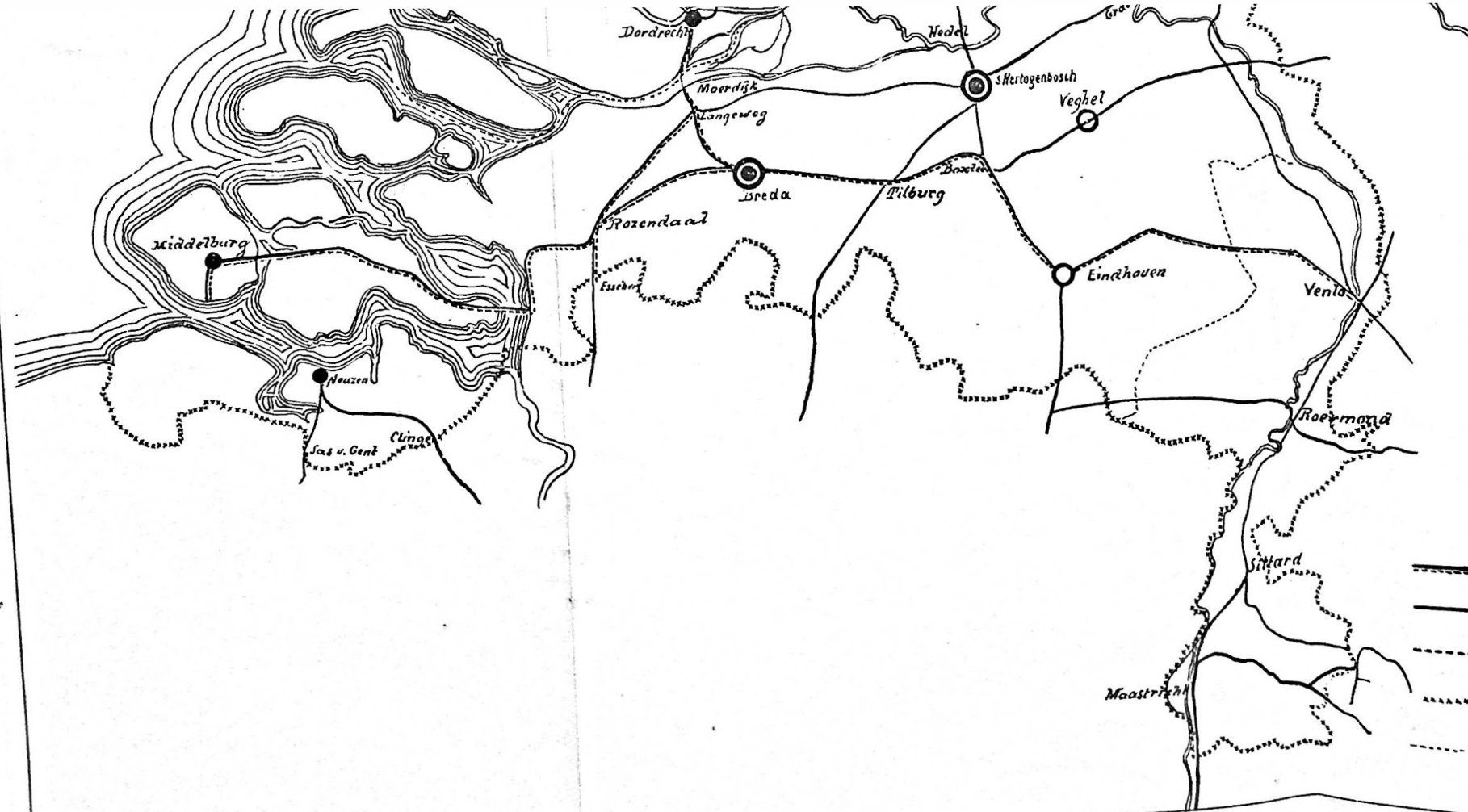
Verklaring der
teekens.

- Eind-etappen
- ⊙ Verzamel-etappen
- Aanvangs-etappen

Tusschen etappen.

voornamelijk op spoorweg,
knoopen en op overgang van
stoomboot tot spoorweg
vervoer of omgekeerd zijn
achterwege gelaten ten
einde de schets niet te
voel te maken

- == spoorweg dubb. spoor
- " enkel "
- - - " in aanleg
- Rijksgrens
- Provinciegrens

51°

51°

6

6

BIJLAGE II.

Schema van organisatie van den Etappendienst in zeker stadium van een aanval uit het Oosten, aannemende dat ook bij voortdringen des vijands over de Veluwe het Noorden en het Zuiden bezet blijven.

I. *Verzamel-etappen en eind-etappen.*

Verzamel-etappen.	Voorwaartsche verbinding.	Achterwaartsche verbinding.
Groningen	per spoorweg, Noord-Willemsvaart en straatweg met de <i>eindetappe Assen</i>. Nog verder Zuidwaarts wordt van uit de eind-etappe despoorweg geëxploiteerd en een stoombootdienst onderhouden op de Smildevaart, zoover als de veiligheid gedooft.	1^e met de aanvangsetappen <i>Zuidbroeken Loppersum</i>. 2^e via <i>Leeuwarden-Stavoren-Enkhui-zen</i> met <i>Holland</i>.
Leeuwarden	1^e per spoorweg met de <i>verzameletappe Groningen</i>. 2^e per spoor- en waterweg met de <i>eindetappe Heerenveen</i>. Nog verder Zuidwaarts wordt van uit deze eind-etappe de spoorweg geëxploiteerd, zoover de veiligheid gedooft.	1^e met aanvangsetappen <i>Dokkum, Harlingen</i> en <i>Sneek</i>. 2^e via <i>Stavoren-Enkhui-zen</i> met <i>Holland</i>.
Amersfoort	per spoorweg met de <i>eindetappe Hattem</i> en de <i>eindetappe Apeldoorn</i>. Nog verder Oostwaarts worden de spoorwegen geëxploiteerd, zoover de veiligheid gedooft.	met alle Westwaarts gelegen <i>aanvangsetappen</i>.

Verzamel-etappen.	Voorwaartsche verbinding.	Achterwaartsche verbinding.
Utrecht	per spoorweg met de <i>eindetappe Wolfheze</i> . Nog verder Oostwaarts wordt de spoorweg geëxploiteerd, zoover de veiligheid gedooft.	met alle Westwaarts gelegen <i>aanvangsetappen</i> .
's-Hertogenbosch	per Zuid-Willemsvaart, per stoomtram en per spoorweg via <i>Boxtel</i> met <i>eindetappe Veghel</i> .	via <i>Utrecht</i> en via <i>Lage-Zwaluwe</i> met de <i>aanvangsetappen</i> .
Breda	per spoor via <i>Tilburg-Boxtel</i> met de <i>eindetappe Eindhoven</i> .	via <i>Roosendaal</i> en via <i>Lage-Zwaluwe</i> met de <i>aanvangsetappen</i> .

II. *Aanvangs-etappen.*

Noord. Provinciën: Zuidbroek, Loppersum, Dokkum, Harlingen, Sneek.

Zeeland: Middelburg, Terneuzen.

Holland: Alle depôtplaatsen en magazijnplaatsen, waaronder begrepen Rotterdam, Dordrecht, Leiden, 's-Gravenhage, Gouda, Woerden, Zaandam, Uitgeest, Alkmaar.

III. *Tusschen-etappen.*

Naar behoefte (o. a. Stavoren, Enkhuizen, Hilversum, Geldermalsen, Lage-Zwaluwe, Roosendaal, Schiedam).

BIJLAGE III.

Proeve eener organisatie van den Bewapenden

Hoofdcmando's (H.C.), Commando's (C.) en Onder- commando's (O.-C.)	Gemeenten.	Totaal aantal		Ontworpen sterkte van het commando.	Bestaande vereenigingen tot bevordering van 's Lands weerbaarheid, schietvereenigingen, enz.	a. Aantal oud-mil- tairen; b. gewezen beroeps- of militiekader.
		Inwoners.	landstorm- plichtigen.			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
O.C. Ootmarsum	Denekamp Ootmarsum	5.800	469	+ 100 man	Geene	a. Ongeveer 10.
O.C. Oldenzaal	Oldenzaal Losser	12.981	1128	+ 250 man	Geene	Onbekend.
C. Enschedé	Enschedé Lonneker	35.308	3372	+ 800 man	1. Enschedésche kader- vereeniging (15 leden). 2. Vereeniging „Oranje en Nederland", vereeni- ging van oud-onderoffi- cieren, korporaals en minderen (+ 130 leden). 3. Schietvereeniging voor Enschedé en Lon- neker (ruim 100 leden). 4. Schietvereeniging „Het Vaderland getrouw" (45 leden). 5. Schietvereeniging „Enschedé" (? leden).	a. + 150 b. + 20 (behalve hen, die niet tot een der vere- eenigingen in kolom 6 behooren).
O.C. Haaksbergen	Haaksbergen	5.096	482	+ 100 man	Weerbaarheidsvereeni- ging „Prins Maurits" (49 leden).	Sommige leden der in kolom 6 genoem- de vereeniging heb- ben behoord tot het beroepskader.

Landstorm, als Grenswacht in Twente.

Gelegenheid voor schietoefeningen.	Belangrijke communicatiewegen.	Nabij gelegen bruggen en andere kunstwerken.	Ressorteert onder	Voorwaarts geposteerde commando's of ondercommando's.
8.	9.	10.	11.	12.
?	Knoop der kunstwegen van Neuenhaus en Dencamp naar Almelo.	Bruggen over het kanaal Almelo — Nordhorn (Geele brug en Nosseltbrug), over den Dintel (Pennitsbrug).	H.C. Almelo.	Geene.
?	Knoop der kunstwegen van Nordhorn naar Enschedé en van Bentheim naar Hengelo. Spoorweg van Bentheim naar Hengelo.	Bruggen over den Dintel (bij de Visscher en Poppenbrug), spoorwegbrug over den Dintel (± 250 M. Zuidelijk van de Poppenbrug). Stationsemplacement Oldenzaal.	H.C. Hengelo.	Geene.
Tot op 180 M. met geweer M. 95 en scherpe patronen n ^o . 1. Bovendien met Flobertgeweer en het Beaumont-geweer.	Knoop van de kunstwegen Oldenzaal—Haaksbergen en Gronau—Hengelo. Spoorweg van Gronau.	De Glanerbruggen (in den spoor- en kunstweg van Gronau). Het stationsemplacement te Enschedé, en dat te Gronau (op Duitsch grondgebied).	H.C. Hengelo.	Geene.
Tot op 150 M. met geweer M. 95 en scherpe patronen n ^o . 1.	Kunstweg en spoorweg van Enschedé naar Boreulo. Landweg naar Goor.	Enkele kleine bruggen in den spoorweg. Het stations-emplacement Haaksbergen.	G. Goor.	Geene.

Hoofdcmando's (H.C.), Commando's (C.) en Onder- commando's (O.C.)	Gemeenten.	Totaal aantal		Ontworpen sterkte van het commando.	Bestaande vereenigingen tot bevordering van 's Lands weerbaarheid, schietvereenigingen, enz.	a. Aantal oud-militairen; b. gewezen beroepelingen of militiekader.
		Inwoners.	landstorm- plichtigen.			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
H.C. Hengelo	Hengelo Ambt-Delden Stad-Delden Borne	24,831	2927	+ 500 man	Hengelosche schietvereeniging (? leden).	Onbekend.
C. Goor	Goor Diepenhelm Markelo	8,866	808	+ 200 man	1. Goorsche schietvereeniging „Koningin Wilhelmina” (60 leden). 2. Schietvereeniging „Koningin Emma” (69 leden). 3. Schietvereeniging „Prins Hendrik” (46 leden).	(alleen van schietvereeniging „Prins Hendrik” bekend). a. + 5 b. + 1 (behalve hen, die niet tot een der vereenigingen in kolon 6 behooren).
H.C. Almelo	Stad-Almelo Ambt-Almelo Vriezenveen Tubbergen Weerselo Wierden	38,698	3411	+ 800 man	1. Schietvereeniging „Generaal Vetter” (29 leden). 2. Afdeling Stad- en Ambt-Almelo van „Volksweerbaarheid” (135 mannelijke en 8 vrouwelijke leden).	Onbekend.
O.C. Rijssen	Rijssen	5,480	465	+ 100 man	Scherpschuttersvereeniging „Tubantia” (18 leden).	Onbekend.

Gelegenheid voor schietoefeningen.	Belangrijke communicatiewegen.	Nabij gelegen bruggen en andere kunstwerken.	Ressorteert onder	Voorwaarts geposteerde commando's of ondercommando's.
S.	9.	10.	11.	12.
Onbekend.	Knoop der spoor- en kunstwegen van Oldenzaal naar Goor, en van Enschedé naar Almelo.	Enkele kleine bruggen en kokers. Twee stations-emplacementen.	Commandant der grenswacht in Twente.	C. Enschedé en O.C. Oldenzaal.
Tot 100 M. met geweer M. 95 en scherpe patronen n ^o . 1.	Spoor- en kunstweg van Hengelo naar Lochem. Kunstwegen achterwaarts via Rijssen naar Zwolle, en via Markelo naar Deventer.	Verschillende kleine bruggen over de Regge, zoowel in de kunstwegen als in den spoorweg. Stationsemplacementen Goor en Diepenheim.	Commandant der grenswacht in Twente.	O.C. Haaksbergen.
Flobertpatronen. Baan voor oorlogsmunitie in voorbereiding-	Knooppunt der kunstwegen van Tubbergen en Ootmarsum naar Rijssen, en van Hengelo naar Zwolle. Spoorweg van Hengelo via Wierden naar Zwolle en naar Deventer. Kanaal van Nordhorn. Kanaal naar Zwolle.	Krommedijkse brug (in den kunstweg van Ootmarsum), Tolbrug (in den kunstweg van Hengelo). Verschillende kleinere bruggen in spoor- en kunstwegen bij stad Almelo. Het stationsemplacement Almelo. De brug over het Overijsselsch kanaal ten W. van Vriezenveen.	Commandant der grenswacht in Twente.	O.C. Ootmarsum.
Tot 300 M. met scherpe patronen n ^o . 1.	Knoop der kunstwegen van Almelo naar Deventer, en van Goor naar Zwolle. Spoorweg van Almelo naar Deventer.	Bruggen over de Regge in den spoor- en in den straatweg bij Rijssen en Nijverdal. Stationsemplacementen bij Rijssen en Nijverdal.	Commandant der grenswacht in Twente	C. Goor en H.C. Almelo.